

Briefadvies nr. 18 van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek over de impact van een wettelijk kader voor draagvrouwschap op sociale rechten van de verschillende betrokkenen

Vraag om advies van 25 maart 2024 van Vice-eersteminister en minister van Economie en Werk, Pierre-Yves Dermagne

Ontvankelijkheid van de vraag: aangenomen door de plenaire vergadering via elektronische procedure op 23 mei 2024

Goedkeuring van het briefadvies: plenaire vergadering van het Comité van 9 september 2024

Galileelaan 5/2
1210 Brussel
t 02 524 91 86
www.health.belgium.be/bioeth

1 oktober 2024

Aan de Vice-eersteminister en
Minister van Economie en werk,
Pierre-Yves Dermagne
Rue Ducale, 61
1000 Brussel

Per e-mail

pierre-yves.dermagne@dermagne.fed.be

contactpersoon

Sophie Bertrand, coördinator

telefoon

02 524 91 84

e-mail

sophie.bertrand@health.fgov.be

ons kenmerk

G:\CSS\BIOETHIC\BUREAU\Vragen-advies\2024 adviesvragen-demande d'avis\11

uw kenmerk

uw brief van 25 maart 2024

Uw vraag om advies betreffende de impact van een wettelijk kader voor draagvrouwschap op de sociale rechten van de verschillende betrokken partijen

Mijnheer de Minister,

Bij brief van 25 maart 2024 legde u ons de volgende vraag voor :

“We ontvangen meerdere aanvragen voor familiaal verlof dat zou kunnen worden toegekend aan wensouders. Meer specifiek heeft de aanvraag betrekking op de mogelijkheid om een omgezet moederschapsverlof toe te kennen waardoor een van de twee wensouders kan genieten van een moederschapsverlof van 15 weken in de context van draagmoederschap of wanneer de vrouw die bevalt niet voor het kind wil zorgen na de bevalling.

In advies nr. 86 betreffende het wettelijk kader voor draagmoederschap heeft uw Comité het relatief weinig over de situatie van de vrouw die het kind draagt en baart (draagvrouw volgens de terminologie gebruikt in vermeld advies). De invloed op de sociale rechten van deze laatste wordt bijvoorbeeld niet genoemd in het advies in kwestie.

Afgezien van de kwestie van het vaststellen van de afstammingsband, is het belangrijk om te benadrukken dat het in het arbeidsrecht de zwangerschap en bevalling zijn die het recht op “moederschapsverlof” openen.

Richtlijn 92/85/EEG van de Raad van 19 oktober 1992 inzake de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de borstvoeding (hierna de "moederschapsrichtlijn" genoemd) verplicht de lidstaten de nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie recht hebben op een moederschapsverlof van ten minste veertien aaneengesloten weken, gespreid over de periode voor en/of na de bevalling, overeenkomstig de nationale wetten en/of praktijken. Deze richtlijn is omgezet in onze nationale wetgeving door de Arbeidswet van 16 maart 1971. Artikel 39 van deze wet voorziet in een moederschapsrust van 15 weken.

Het doel van de moederschapsrichtlijn (en de omzetting ervan in Belgisch recht) is voornamelijk de bescherming van de gezondheid en veiligheid van werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie. De richtlijn herinnert er in een overweging aan dat werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie in veel opzichten als een specifieke risicogroep moeten worden beschouwd en dat er maatregelen moeten worden genomen met betrekking tot hun gezondheid en veiligheid. De richtlijn voegt er onder meer ook aan toe dat maatregelen van de werkorganisatie om de gezondheid van zwangere werkneemsters, werkneemsters na de bevalling en werkneemsters tijdens de lactatie te beschermen, geen effect zouden hebben op de gezondheid van de betrokken werkneemsters als zij niet gepaard gaan met het behoud van de aan de arbeidsovereenkomst verbonden rechten, met inbegrip van het behoud van loon en/of het recht op een passende uitkering.

In de geest van de richtlijn en de wet zijn het dus werkelijk de zwangerschap en de bevalling die het recht op bevallingsverlof rechtvaardigen. De wet verbiedt werkgevers zelfs om hun werkneemsters tijdens hun verlofperiode te laten werken. Met andere woorden, zelfs als de werkneemster niet wil zorgen voor het kind na de bevalling, kan ze niet afzien van het verlof. Hetzelfde geldt noodzakelijkerwijs in het geval van draagmoederschap in België. Wanneer de moeder echter onbekend en/of afwezig is (bijvoorbeeld in het geval van draagmoederschap in het buitenland, waarbij de geboorteakte de namen van de wensouders vermeldt zonder de naam te noemen van de vrouw die het kind ter wereld heeft gebracht), rijst

de vraag of "moederschapsverlof" moet worden toegekend aan een van de wensouders.

Het is ook belangrijk om te benadrukken dat "ouderschapsverlof" wordt toegekend aan ouders van wie de afstamming (biologisch of adoptief) is vastgesteld. Zo is geboorteverlof (vroeger bekend als vaderschapsverlof) verlof dat wordt toegekend aan de "tweede" ouder van het kind. In België bedraagt dit verlof 20 dagen en moet het worden opgenomen binnen vier maanden na de bevalling.

Tot slot is er ook het adoptieverlof, waarbij werknemers zes weken verlof per adoptieouder kunnen opnemen (plus nog eens drie extra weken te verdelen tussen de twee adoptieouders). Het adoptieverlof moet ingaan binnen de twee maanden nadat het kind is geregistreerd als deel van het huishouden van de werknemer.

Zou uw Comité zich kunnen buigen over de vraag welke gevolgen draagmoederschap in België of in het buitenland heeft voor de sociale rechten van de verschillende betrokkenen, en meer in het bijzonder voor de vakantierechten van werknemers, als basis voor de discussies met het oog op een wettelijk kader voor draagmoederschap?"

Het Comité wenst de adviesvraag te beantwoorden in de vorm van voorliggend briefadvies.

* * *

Wij danken u voor uw verzoek om advies over de sociale rechten - met name het recht op zwangerschaps- en ouderschapsverlof - van wensouders die betrokken zijn bij draagvrouwschapsregelingen.

Zoals u opmerkt, wordt in ons advies nr. 86 betreffende het wettelijk kader voor draagvrouwschap niet ingegaan op deze specifieke kwestie. Het doel van dat advies was om algemene aanbevelingen te formuleren met betrekking tot een ethisch kader en de aanpassing van de bestaande wetgeving, eerder dan gedetailleerd in te gaan op de mogelijke concrete implicaties voor de bestaande regelgeving. Het komt namelijk niet aan het Comité toe om te bepalen welke specifieke juridische maatregelen een dergelijk kader voor draagvrouwschap zouden moeten onderbouwen.

We begrijpen echter dat er behoefte kan zijn aan verduidelijking van deze cruciale kwestie van sociale rechten. Steunend op de ethische principes die aan de basis van ons advies

liggen, benadrukken we graag de volgende punten met betrekking tot de rechten en het welzijn van alle betrokken personen:

1) *Met betrekking tot de betrokken volwassenen:*

- **Reproductieve solidariteit** houdt in dat er **collectieve steun en gedeelde verantwoordelijkheid** is binnen onze samenleving met betrekking tot reproductieve rechten, keuzes en toegang tot reproductieve gezondheidszorg en bijbehorende sociale rechten van degenen die betrokken zijn bij draagvrouwschap. Dit omvat het bieden van toegang tot draagvrouwschap voor personen die niet in staat zijn om een kind te verwekken zonder een derde partij, evenals passend ouderschapsverlof voor zowel de draagvrouw als de wensouders, wat reeds het geval is voor andere vormen van begeleide voortplanting.
- Het ontzeggen van ouderschapsverlofrechten aan wensouders ondermijnt de erkenning van hun ouderschap en kan leiden tot gevoelens van uitsluiting en marginalisatie. **Het rechtvaardigheidsbeginsel** zou een belangrijke leidraad moeten zijn bij beslissingen over reproductieve hulp, rekening houdend met de unieke omstandigheden en behoeften van de ouders. Ouderschapsverlof is bedoeld om nieuwe ouders tijd te geven om zich aan te passen aan het leven met hun nieuwe kind. Het is een kwestie van rechtvaardigheid dat het huidige ouderschapsverlof uitgebreid wordt naar elkeen die een kind krijgt, ook via draagvrouwschap, zoals dat al het geval is voor adoptieouders en dit zelfs als de afstamming van een van de ouders (nog) niet is vastgesteld. Er is geen grond voor het huidige verschil in aanpak op heden. Alle nieuwe ouders zouden evenveel verlof en ondersteuning moeten krijgen.
- Door het recht op ouderschapsverlof uit te breiden naar wensouders in draagvrouwschapsregelingen benadrukken we het belang van wederzijdse steun en respect voor verschillende reproductieve ervaringen; bevorderen we inclusiviteit; en erkennen we de geldigheid van verschillende gezinsformaties, waardoor we een meer tolerante en empathische samenleving bevorderen. Het belang van dit verlof in de zorg voor de pasgeborene wordt hieronder besproken (punt 2).
- **De bescherming van de rechten van de vrouw:**

Het Comité herbevestigt het belang van het behoud van zwangerschapsverlof voor de draagvrouwen, aangezien zwangerschapsverlof per definitie wordt toegekend *aan elke vrouw die bevalt* wegens de risico's geassocieerd met zwangerschap, geboorte

en mogelijk borstvoeding. Deze specifieke situatie rechtvaardigt aldus maatregelen om de gezondheid en de rechten van de draagvrouw te beschermen en een rustperiode te bieden, zelfs na de geboorte van een doodgeboren kind (na 180 dagen zwangerschap), zoals het geval is voor alle zwangere vrouwen. Om dezelfde redenen lijkt een eventuele “overdracht” van het zwangerschapsverlof aan de wensouders in eerste instantie niet het geschikte middel om hen te laten genieten van de tijd die nodig is om de gezinscocon op te bouwen en voor de pasgeborene te zorgen. De invoering van specifieke rechten die niet concurreren met die van de zwangere moeder is in dit geval noodzakelijk en moet worden gekoppeld aan de algemene discussie waarnaar in het vorige punt over de rechtvaardigheid tussen de verschillende vormen van ouderschap wordt verwezen.

2) Met betrekking tot het kind:

Het **welzijn van het kind** is van fundamenteel belang. Het toekennen van gelijke ouderschapsverlofrechten aan wensouders zorgt ervoor dat kinderen geboren via draagvrouwschap dezelfde zorg en hechtingstijd krijgen die cruciaal zijn voor hun vroege ontwikkeling als kinderen die in andere gezinnen worden grootgebracht. Talloze onderzoeken hebben aangetoond hoe belangrijk het is voor zowel het kind als voor de ouders om de juiste ondersteuning te krijgen in de eerste weken van het leven van het kind en hoe dit fundamenteel bijdraagt aan de gezondheid en het welzijn van alle gezinsleden. Deze steun omvat alle ouderlijke zorg en ondersteuning die nodig is. Hoewel dit vanuit ethisch oogpunt fundamenteel is, heeft het ook belangrijke voordelen voor de volksgezondheid met inbegrip van preventie.

Op basis van deze ethische principes formuleren we volgende aanbevelingen:

- Uitbreiding van het ouderschapsverlof naar ouders die een kind krijgen via draagvrouwschap. Uitgaande van de principes van reproductieve rechtvaardigheid, solidariteit en gelijkheid moeten zij op dezelfde manier ondersteund en behandeld worden als andere personen die ouders worden, en dit zelfs als de afstamming van een van de ouders (nog) niet is vastgesteld.
Er moet worden opgemerkt dat deze principes niet alleen gelden voor ouders die beroep doen op een draagvrouw, maar ook voor ouders die alternatieve gezinsregelingen nastreven, zoals intentioneel co-ouderschap. Voor deze steeds vaker voorkomende benadering van gezinsvorming ontbreken ook adequate juridische waarborgen.
- Behoud van het recht van de draagvrouw op zwangerschapsverlof in zijn huidige vorm.

Hoogachtend,

Jan De Lepeleire,

Voorzitter van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek

Dit briefadvies werd voorbereid door An Ravelingien en Cathy Herbrand, covoorzitters van de beperkte commissie "Draagvrouwschap".